

4. Кабалкин А.Ю. Услуги в гражданском праве РФ // Сб. науч. трудов, посвященных памяти В. А. Рясенцева. М., 1995. С. 38.
5. Т.М. Скорикова. Мобильный телефон как объект гражданских прав // Актуальные проблемы государства и права. Сборник мат. Всероссийской научно-практической конференции. - Новокузнецк: Изд НФИ КемГУ, 2005. - С. 33-36
6. Щуковская О.М. Правовое регулирование деятельности по оказанию правовых услуг: Автореф. дис... канд. юрид. наук. СПб., 2001

Капустян Н.М. Стороны договора предоставления услуг сотовой связи и их правовое положение. – Статья.

В статье определены стороны договора оказания услуг сотовой связи и установлено их правовое положение. Установлено, что провайдер не является стороной договора, но заключая договор как уполномоченное оператором лицо порождает определенные обязанности для оператора.

Ключевые слова: оператор мобильной связи, провайдер, сотовая услуга, сотовая связь, абонент, физическое лицо, договор.

Kapustyan N.M. Parties to the agreement providing cellular services and their legal status. – it is the Article.

Determine parties to the contract mobile services and set their legal position. Found that the provider is not a party to the contract but signing a contract as a person authorized by the operator creates certain obligations for the operator.

Keywords: mobile operator, service provider, mobile services, mobile communications, the subscriber, an individual contract.

УДК 343.98

С.Г. Качурін

к.ю.н., доцент кафедри конституційного права СНУ ім. В.І. Даля

НЕТРАДИЦІЙНІ КРИМІНАЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ І МЕТОДИ В РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ: МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ

У статті зазначаються можливості використання в розслідуванні злочинів нетрадиційних криміналістичних засобів і методів, які ще не набули достатнього визнання та поширення, їх не можна зарахувати до загальновідомих у науці та усталених і впроваджуваних у практику.

Ключові слова: розслідування злочинів, нетрадиційні криміналістичні знання, нетрадиційні спеціальні знання, нетрадиційні психоенергетичні знання.

Криміналістика як наука має давній зв'язок із суспільними, технічними та іншими неправовими науками, що є її джерелами та які вона пристосо-

вує й використовує у своїх цілях для розробки тактичних прийомів, створення засобів і методів зібрання, дослідження та використання доказової інформації в розслідуванні злочинів.

Мета статті - виходячи з даних сучасної криміналістичної науки, дослідити можливості використання в розслідуванні злочинів нетрадиційних криміналістичних засобів і методів, які ще не набули достатнього визнання та поширення.

Серед природничих і технічних наук та методів, що використовуються в розслідуванні злочинів, є ще й нетрадиційні. Під нетрадиційними необхідно розуміти такі знання й методи, які ще не набули достатнього визнання та поширення, їх не можна зарахувати до загальновідомих у науці та усталених і впроваджуваних у практику. Відповідно, нетрадиційні криміналістичні знання й методи можна визначити як такі, що не набули достатнього визнання в теорії криміналістики та впровадження в практику і які криміналістика пристосовує і використовує у своїх цілях для розкриття та розслідування злочинів. Якщо в основі наукових криміналістичних знань лежать філософські, то в основі нетрадиційних - звичайні, донаукові практичні знання. Це спеціалізовані форми людської практики пізнання світу, досвід, який має вплив на науку й інші форми знання.

Виходячи з даних сучасної криміналістичної науки, нетрадиційні знання та методи можна умовно поділити на три групи:

1. Нетрадиційні криміналістичні знання, тобто знання, які вже використовуються в розслідуванні злочинів, але ще не набули достатнього розвитку та визнання в теорії криміналістики.

2. Нетрадиційні спеціальні знання, тобто знання та методи сучасних природничих, технічних і суспільних наук, які є перспективними для застосування та використання в практиці розслідування злочинів.

3. Нетрадиційні психоенергетичні знання-знання, які показують енергоінформаційні особливості психічної діяльності людини і дають можливість дістати інформацію про минуле та майбутнє [1, с. 95].

На наш погляд, зараз реально й ефективно можна розглядати та використовувати в криміналістиці лише дві перші групи знань, оскільки, на відміну від нетрадиційних психоенергетичних знань, на даний час вони є більш науково обґрунтованими, дослідженими та соціально адаптованими протягом певного часу. Третю ж групу сучасні дослідники в цілому зараховують до парапсихологічних явищ, тобто галузі досліджень, що вивчає незвичайні (паранормальні) явища людської психіки й концентрує в собі питання та проблеми психології, медицини, фізики, біології та філософії. З погляду сучасного природознавства, парапсихологічні явища виходять з того, що мозок пов'язаний з біосферою планети і, відповідно, з усім Всесвітом двома каналами зв'язку - енергетичним та інформаційним. Елементами цієї групи є телепатія, тобто передача та прийом думок на відстані за допомогою пси-енергії; яснобачення, тобто можливість сприйняття фактів, які виникають поза аналізом певної інформації; біолокація, тобто метод визначення місця знаходження чого-небудь за допомогою біологічних ін-

дикаторів; біоритмологія, що вивчає зв'язок геофізичного циклу з організмом живих істот та вплив на нього системи космічних ритмів, тощо. З огляду на це, в наш час і в нашій країні важко вести мову про практичне використання цих методів, які не набули достовірного наукового пояснення та принаймні загального розуміння даних процесів спеціалістами, котрим довелось би їх застосовувати, не кажучи вже про пересічного громадянина.

Розглянемо першу групу, тобто нетрадиційні криміналістичні знання, до яких зараховують одорологію, що являє собою засновану на генетичне зумовленій індивідуальності запаху людини систему науково розроблених методів і технічних засобів виявлення, вилучення, збереження та дослідження слідів запаху з метою подальшого їх використання для вирішення ідентифікаційних завдань у кримінальному процесі. У сучасних наукових працях одорологію поділяють на кінологічну та інструментальну.

У кінологічній одорології як аналізатор пахучих речовин використовується орган нюху службової собаки, яка робить вибірку людей за пробами їх пахучих речовин з повітря приміщень, де вони перебували хоча б 10-15 хвилин. Для надійної одорологічної вибірки достатньо декількох десятків кубічних міліметрів повітря з молекулами пахучих речовин, які взяті з людини або пахучого сліду. В інструментальній одорології як аналізатори застосовуються фізико-хімічні прилади, які здатні виявляти спектр пахучих речовин, реєструвати його у вигляді ольфактограми і детектувати з високою чутливістю окремі компоненти запаху.

Фоноскопія - це новий вид досліджень, заснованих на фізіологічних особливостях органів мовного апарату людини, які вивчають групу слідів звуку. Ці особливості залежать від статі, віку, професії й ряду інших характеристик людини. Інформацію про властивості того, хто говорить, що закладені в ознаках його усного мовлення, умовно поділяють на смислову та особистісну. Одержані дані застосовуються для перевірки версій, оцінки вибраної тактики розкриття злочинів і запобігання їм, для ідентифікації особи за голосом та вирішення інших криміналістичних завдань.

Голографія - це метод отримання інформації полів світла або невидимих коливань, а також перетворення інформації про об'єкти на хвильові поля. Голографічним методом оптичної узгодженої фільтрації можна проводити порівняння слідів папілярних узорів пальців рук за наявності в них зміни, ознак, які викликані кривизною слідо-сприймаючої поверхні, розбіжністю характеру накатки на одну слідоприймаючу поверхню, а також за наявності в сліді часток речовини, яка використовується як засіб його виявлення. Цим методом можна порівнювати неповні сліди, площа яких становить більше ніж 20% від площі повного сліду папілярного узору пальця руки, а також сліди, що перериваються і кут перекривання яких є не менше ніж 20 градусів. Метод, що розглядається, можна застосовувати для порівняння відбитків друкованих форм та машинописних текстів, виконаних на нових апаратах, які не мають дефектів шрифту, а також для інших цілей.

Детекція брехні - метод інструментальної діагностики емоційного напруження людини. В основі цього методу лежить вимірювання психофізіологічних показників стану людини під час впливу на її емоційний стан слів-подразників. Саме тому, що психофізіологічні реакції людини в цілому не піддаються її свідомому контролю, вони виявляються у змінах показників фізіологічних функцій її організму (температура тіла, частота серцебиття тощо), стан яких можна виміряти. Вимірювання здійснюється пристроєм, що являє собою комбінацію кількох приладів, які зазвичай використовуються у фізіології та медицині для вимірювання відповідних функцій організму. Сучасні дослідники ще не визначились у єдиній термінології як у назві приладу, так і в назві самої методики. Різниця в найменуваннях впливає з суб'єктивного розуміння дослідниками суті й можливостей цієї методики. Найпоширеніша назва пристрою - поліграф. Аналіз існуючої зарубіжної практики (Польща, Ізраїль, США) виявляє такі можливості використання інструментальної діагностики в кримінальному процесі України і правоохоронній діяльності: при проведенні окремих слідчих дій (допит, пред'явлення для пізнання, обшук); у формі психологічної експертизи; в наукових дослідженнях; при професійному відборі. Україна повинна вивчати позитивний досвід сусідніх держав. Так, у Росії законодавче закріплено використання поліграфа для боротьби зі злочинністю з 1993 р. для Федеральної служби безпеки Росії, а з 1994 р. - і для органів внутрішніх справ, що на практиці підтвердило ефективність та необхідність використання цього засобу для боротьби зі злочинністю.

Перейдемо до розгляду другої групи нетрадиційних криміналістичних знань і методів, а саме до нетрадиційних спеціальних знань, у якій виділяють науково обґрунтовані, але ще малозастосовні в практиці криміналістики методи.

Ергономіка - наукова дисципліна, що комплексно вивчає людей у конкретних умовах їх діяльності в сучасному виробництві. Ця наука сформувалась на стику наук - психології, фізіології, анатомії, технічних наук, таких як теорія автоматичного управління, кібернетика, загальна теорія систем та ін. Вона вивчає характеристики людини, машини й середовища, які виявляються в

конкретних умовах їх взаємодії, розробляє методи врахування цих факторів при модернізації діючої та створенні нової техніки і технології, визначенні критеріїв оптимізації цих систем до умов, можливостей та особливостей людини, яка працює, тощо. Дослідження в цій галузі становлять певний інтерес щодо методики розслідування окремих видів злочинів, наприклад, дорожньо-транспортних подій: встановлено, що 70-90% з них відбувається через помилки водіїв. Крім того, можна визначити, яким видом транспорту здатний керувати той чи інший водій. Тобто для того, щоб правильно дати оцінку винного в автоподії, необхідно враховувати ергономічні фактори.

Дуже цікавим напрямом нетрадиційних спеціальних знань у криміналістиці є кінесика (Bodi Language - мова жестів) - напрям наукових дослі-

джен з окреслення можливості отримання невербальної інформації про людину на підставі зразків поведінки при невербальному зв'язку, який відбувається без слів у процесі спілкування з нею. Питаннями, пов'язаними з поведінкою людини, займається психологія явищ - один з напрямів соціальної психології, який вивчає міміку, пози, жести, рукостискання, погляди, вибір відстані під час спілкування людей тощо. Розвиток криміналістичної тактики із самого початку був побудований на психологічній основі, коли використовувались дані психології особистості, а пізніше - і соціальної психології. Використання психологічних знань при розслідуванні злочинів є необхідною умовою його ефективності. Учені вважають, що так звані "різновиди поведінки" людини зумовлені генетичним походженням. Найбільш значне обґрунтування цієї проблеми було вперше запропоновано у 1872р. Ч. Дарвіном у праці "Вираження емоцій у людей та у тварин". Вона стимулювала сучасні дослідження в галузі "мови рухів", і з того часу вченими були зареєстровані більше ніж 1000 невербальних знаків та сигналів. Проведені дослідження в цій галузі дали змогу встановити, що жести поділяються на природжені, придбані та спадкоємні [2, с. 59].

У результаті наукових досліджень, проведених професором Лаузвільського університету в Австралії Р. Бордвісллом, встановлено, що в процесі спілкування значна частина інформації передається невербальними засобами, а саме: жестами, позами, розміщенням та дистанцією між людьми. При цьому частка невербальних засобів у спілкуванні людей становить більше ніж 65%. Особливістю мови рухів тіла є те, що вона зумовлена імпульсами підсвідомості людини й відсутністю можливості підробити ці імпульси, що дає змогу довіряти цій мові більше, ніж звичайному вербальному каналу спілкування. Точне визначення жестів можливе лише при врахуванні добору слів, оточення, ролі, настрою, їх подразників, тону голосу. Результати дослідження кінесики вже використовуються в діяльності людей багатьох професій і, можливо, вона навіть повинна бути включена в курс навчання ВНЗ.

Складна та інтелектуальна діяльність, якою є робота слідчого, оперативного працівника, належить до так званих фізіономічних професій. Це означає, що значна частина функцій слідчих і оперативних працівників здійснюється у спілкуванні з людьми. Важливим моментом у процесі спілкування є оцінка співбесідника, яка пізніше практично не змінюється. Як встановили американські дослідники, процес підсвідомої оцінки особистих та психологічних якостей співбесідника відбувається в перші чотири хвилини спілкування, після чого починає діяти програма поведінки, яка потім практично не змінюється. Таким чином, мова жестів може повною мірою застосовуватись у практиці слідства, головним чином під час здійснення окремих слідчих дій: допиту, обшуку, пред'явлення для пізнання, очної ставки тощо. Вона може бути використана для викриття брехні. Принцип одержання інформації за допомогою мови жестів та її сприйняття заснований на нездатності людини в цілому контролювати передачу підсвідомих сигналів за допомогою жестів про власні емоції, думки та наміри, в цьому

є подібність до методу детекції брехні. Проте особливістю методів кінесики є те, що для їх використання не потрібен законодавчий дозвіл. На даний час будь-який слідчий, який має життєвий досвід, досвід спілкування зі злочинним елементом, свідками, потерпілими, використовує практично здобуті навички невербального спілкування та впливу на співбесідника. А вивчення кінесики дасть змогу скоротити час практичного оволодіння її методами та зменшити кількість помилок, що, у свою чергу, покращить результати роботи слідчого.

Наприклад, у США рекомендації науки про жести враховані в поліцейських інструкціях проведення допитів. На підставі того факту, що кожна людина має почуття особистої території й відчуває дискомфорт, коли відбувається вторгнення до неї іншої людини, інструкція дає пораду, щоб слідчий розміщувався ближче до підозрюваного і між ними не було якихось сторонніх предметів, які б полегшували та підвищували впевненість у собі допитуваного. Практика свідчить, що такий спосіб вторгнення на особисту територію, коли слідчий з кожним наступним питанням усе ближче наближається до допитуваного, є найбільш ефективним засобом, що допомагає подолати психологічний опір. При проведенні обшуків на місця схову предметів можуть вказувати невдоволена реакція обшукуваного на ті чи інші дії слідчого. Зміна тембру голосу, кольору обличчя, тремтіння рук та інші прояви, що вказують на високий рівень його нервового напруження і виникають під час здійснення пошуків у певному напрямі або при обстеженні певних об'єктів, є своєрідними сигналами, що свідчать про знаходження тайника поруч [2, с. 60].

Так, манерами поведінки, що виражають неправду мовою жестів, є: обмежена жестикуляція, ховання рук, обумовлене побоюванням появи неприродних жестів; обмеження рухів, тому що необхідно сконцентрувати зусилля для брехні; активна жестикуляція, торкання носа, потирання щік, пригладжування волосся, почісування лоба; прикривання рота, наче здержування неправди, при цьому до рота можуть бути підняті пальці. При брехні людина допускає суперечливі висловлювання, демонструє більше рухів тіла вбік, а також характерних для втечі. Змінюється і величина її зіниць.

Таким чином, практично всі люди в житті так чи інакше підсвідоме, на рівні інтуїції, користуються мовою жестів. Тому є необхідність методичного вивчення та розвитку навичок невербальної комунікації, яка є частиною психічної культури людини. Отримані при цьому дані можуть бути з успіхом використані в боротьбі зі злочинністю.

Розглянемо ще кілька нетрадиційних спеціальних методів, наприклад, методи генетики - науки, яка вивчає біохімічні механізми процесу передачі інформації про будову живого організму (спадкоємність). У сучасній генетиці існує багато нових напрямів, які становлять для криміналістики як теоретичний, так і практичний інтерес, наприклад, генетика людини. Індивідуальність кожної людини, яку встановлюють сучасні методи ідентифікації, виявляється в результаті дослідження структури папілярних ліній

узорів пальців. З розвитком же криміналістичної генетики ідентифікації підлягатимуть практично всі сліди (слина, кров, волосся тощо), оскільки найбільш повна інформація про людину є лише в молекулах ДНК. Нині у США створено банк ДНК, дані якого використовуються в багатьох галузях науки і в цілому для потреби суспільства, зокрема - і для розкриття злочинів. В Україні також розробляється програма з утворення банку ДНК. Для цього створено робочу групу в складі вчених-генетиків з Національної академії наук України та Академії медичних наук. За допомогою методів генетики стала можливою розробка своєрідного "генного паспорта" людини, так званої електрофореграми. Метод генної ідентифікації дає змогу створити банк даних щодо нерозкритих тяжких злочинів, дає можливість визначити справжніх батьків дітей, проводити ідентифікацію загиблих в авіакатастрофах та ін.

Гіпноз - штучно викликаний психічний стан людини, подібний до сну, в основі якого лежать явища гальмування перебігу нервових процесів вищих відділів головного мозку. Явища гіпнозу було відоме багато віків тому. Історію цього стану психіки можна простежити, починаючи з античних часів та наскальних зображень Давнього Єгипту. Видатну роль у вивченні гіпнозу відіграли такі вчені, як Парацельс, Месмер, Бред, Шарль та інші. У Росії вивченням гіпнозу займалися Белін, Бехтерев, Ніколаєв, Павлов тощо. Батьком російської гіпнології по праву можна вважати видатного психоневролога В.М. Бехтерева. Його праці започаткували систематичне науково-експериментальне вивчення механізму гіпнозу та використання його як методу моделювання станів людини для дослідження різних психофізичних реакцій. Також на науковому рівні воно було пояснено вченим-хіміком О. Бутлеровим. Він припустив, що рух нервових струмів в організмі подібний до взаємодії електричних струмів у провідниках, і пояснив фізичну природу сигналів від мозку однієї людини до мозку іншої [1, с. 98].

У ХХ ст. явище гіпнозу активно вивчалось у всьому світі, що дало науці змогу пояснити його більш повно. Гіпноз допомагає проникати у підсвідомість людини, активізувати роботу її пам'яті, мислення тощо. Роль слова у формуванні психічних станів людини є першорядною внаслідок психофізичної суті мови як специфічного подразника для людини. І.П. Павлову в результаті дослідження вищої нервової діяльності вдалося пояснити, яким чином слово однієї людини може вплинути на процеси вищої нервової діяльності іншої.

Першим і головним аспектом практичного використання наукових даних у галузі гіпнології стала медицина з її численними спеціалізованими напрямками, насамперед, у психотерапії та психопрофілактиці. Але можливості гіпнозу набагато ширші. Так, учених-криміналістів і практиків зацікавила можливість використання здатності людини, яка перебуває в стані гіпнозу, детально згадувати події, що відбувалися з нею в минулому. Вітчизняні та зарубіжні дослідження з психології пам'яті свідчать, що в даний час склався та успішно використовується на практиці метод, який дає змогу активізувати сприйняту

раніше людиною інформацію, здавалося б повністю забуту, яка не залишила у свідомості індивіда жодних слідів. У його основі лежить феномен гіпнопродукції, тобто здатності пам'яті людини відтворити в гіпнозі раніше пережиті нею життєві ситуації та стани.

Протягом останніх двадцяти років за кордоном з'явився ряд публікацій з представленими в них результатами використання гіпнозу як засобу, що стимулює спогади очевидців про події кримінального характеру. Правоохоронні органи США, Великобританії, Канади, Австралії, Ізраїлю використовують гіпнозу під час розкриття тяжких злочинів. Метод гіпнозу використовується переважно під час допиту свідків та потерпілих, що добровільно дали на це згоду, і практично не використовується до підозрюваних та обвинувачених, показання яких не мають сили доказу відповідно до положень закону. Так, у США для проведення допиту з використанням гіпнозу необхідні: письмова згода допитуваної особи; її детальний інструктаж з поясненням мети та завдання процедури, її нешкідливості для здоров'я, з гарантіями для допитуваного додержання конфіденційності та використання одержаних під час допиту відомостей тільки за їх прямим призначенням; письмовий дозвіл ФБР; письмовий дозвіл Генеральної прокуратури; письмове орієнтування для інтерв'юера, з коротким викладом інформації у справі, що готується слідчим і додається до справи; медична ліцензія гіпнотизера (спеціаліст і консультант ФБР); спеціальний агент інтерв'ю - штатний співробітник ФБР (дипломований психолог, що має знання з права, техніки інтерв'ю, методики розслідування та судового гіпнозу). Кількість присутніх при допиті осіб повинна бути мінімальною, присутність слідчого, який веде справу, не допускається. Процедура допиту фіксується за допомогою аудіо- та відеозапису, що пізніше дає експертам та суддям змогу оцінити правильність дотримання процедурних вимог [3, с. 66].

У вітчизняній практиці метод гіпнозу поки що не знайшов широкого використання в правоохоронній діяльності. У юридичній літературі зустрічаються лише поодинокі повідомлення про позитивні результати використання гіпнопродукції для посилення спогадів свідків та потерпілих під час розкриття злочинів. Так, у 1970-х рр. при розслідуванні звалтування та вбивства малолітньої В. свідок, який бачив можливого вбивцю, не міг описати його прикмети, оскільки бачив його у звичайній обстановці. Допитаний під гіпнозом, він назвав не лише прикмети злочинця (його одяг, колір волосся), а й навіть такі деталі, як родимка над правим оком та татування на лівій руці. Ці дані дали змогу скласти портрет, за яким злочинець був впізнаний, затриманий та пізніше засуджений.

Найважливіше питання, яке порушується при обговоренні проблеми використання гіпнозу в юридичній практиці, стосується дотримання прав людини. Багато вчених ставляться до цієї проблеми скептично, вважаючи, що стан гіпнозу пов'язаний з пригніченням волі людини, грубим вторгненням у її психіку та можливим заподіянням шкоди психічному здоров'ю загіпнотизованого [4, с. 212].

З прийняттям Конституції України та конституційним визнанням Україною прав і свобод особи на рівні міжнародно-правових стандартів дуже

вагомими є загальногуманні засади в діяльності правоохоронних органів. Наявність у допитуваної особи права вибору - може вона бути допитана з використанням гіпнозу або ні - свідчить про правомірність використання самого методу, і про дотримання її суб'єктивного конституційного права. Виявлення доброї волі особи закріплено у ст. 28 Конституції України, де записано, що "жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим досліддам".

Нині метод гіпнорепродукції зовсім не готовий для використання в Україні насамперед через відсутність науково обґрунтованого механізму його використання. Але відмовлятися від цього методу або на першому етапі - від серйозного наукового вивчення можливостей гіпнозу, звичайно, не можна. Об'єктивне вивчення можливості використання гіпнозу під час розкриття та розслідування злочинів може допомогти не лише уникнути неправильних рішень, а й знайти додаткове джерело нових напрямів підвищення ефективності оперативно-слідчої діяльності та боротьби зі злочинністю.

Використання знань і методів інших наук визначається цілями та потребами застосування їх у практичній діяльності правоохоронних органів з розкриття, розслідування злочинів та запобігання їм. Детальне регламентування в законі умов і особливостей застосування всіх наукових знань, прийомів та методів неможливе, оскільки вони весь час удосконалюються й оновлюються внаслідок постійного розвитку науки і техніки, їх використання в розслідуванні злочинів залежить від наукової достовірності, що визначається рівнем істинності результатів, одержаних під час застосування того чи іншого прийому, методу або технічного засобу, та їх наукового обґрунтування. Це заважає визнанню інформації, отриманої під час використання цих нетрадиційних методів криміналістики, як доказів (ст. 84-86 КПК України). Звідси випливає висновок, що дана інформація не має процесуальної доказової перспективи та її можна використовувати лише як орієнтуючі знання. Критерієм допустимості такої інформації може бути лише її перевірка за допомогою процесуальних дій.

Література:

1. Клименко М., Клевцов О. Можливості використання в розслідуванні злочинів деяких нетрадиційних криміналістичних та спеціальних знань і методів // *Право України* - 1998. - № 1. - С. 95-100.
2. Клевцов О. Мова жестів як нетрадиційне знання в розслідуванні злочинів // *Право України*. - 1998. - № 4. - С. 58-61.
3. Клевцов О. Можливість використання гіпнозу в оперативно-слідчій практиці правоохоронних органів // *Право України*. - 1998. - № 7. - С. 63-67.
4. Головина В. О возможности использования гипноза в оперативно-следственных целях // *Вісник ЛІВС МВС України*. - 2000. - № 3.- С. 210-213.

Качурин С.Г. Нетрадиционные криминалистические средства и методы в расследовании преступлений: возможности использования. - Статья

В статье отмечаются возможности использования в расследовании преступлений нетрадиционных криминалистических средств и методов, не получивших еще достаточного признания и распространения, которые нельзя отнести к общеизвестным в науке, утвержденных и внедряемых в практику.

Ключевые слова: расследование преступлений, нетрадиционные криминалистические знания, нетрадиционные специальные знания, нетрадиционные психоэнергетические знания.

Kachurin S.G. Nontraditional criminalistics tools and methods in investigation of crimes: the possibilities are indicated of the use.- Article.

In article the possibilities are indicated of the use in investigation of crimes of nontraditional criminalistics tools and methods, which did not yet not get the sufficient confession and distribution, them it is impossible to attribute to wellknown to science and inculcated in practice.

Keywords: investigation of crimes, nontraditional criminalistics tools, nontraditional criminalistics methods, nontraditional psycho energetik knowledge.

УДК 342.9

*І.О. Кравченко,
кандидат юридичних наук, старший викладач
адміністративного та інформаційного права
Сумського національного аграрного університету*

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ ПЕНСІЙНОГО ФОНДУ УКРАЇНИ

В статті проаналізовано становлення Пенсійного фонду України під куток зору нормативно-правового забезпечення його діяльності починаючи з утворення незалежної української держави по теперішній час.

Ключові слова: історико-правовий аспект, Пенсійний фонд України.

Виникнення та існування державної структури, мета діяльності якої полягала б у покращенні добробуту людей похилого віку та інших категорій громадян, потребуючих соціального захисту шляхом їхнього пенсійного забезпечення, є обов'язковою умовою існування будь-якої сучасної суверенної держави. Отже, з проголошенням в 1991 р. незалежності України, перед новоствореною державою з усією гостротою постала проблема необхідності створення економічно ефективної національної системи пенсійного забезпечення, у підвалини якої були б закладені принципи вищої